

Микола Артемович ЗАЄЦЬ

к.е.н., доцент кафедри, Одеський національний економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0495-7400>

e-mail: mikolazaets@gmail.com

Костянтин Сергійович МЕЛЬНИК

викладач, Одеський національний економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6946-8846>

e-mail: kostya.melnik.00@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ УСКЛАДНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

У статті визначено значення для економіки України розширення сфер зовнішньоекономічних зв'язків з країнами Європи, що базується на міжнародних перевезеннях. Наголошено на низці економічних передумов, переваг зовнішньоекономічних зв'язків України та країнами Європи, що визначають тенденції розвитку зовнішньої торгівлі. Встановлено вагому роль продовження в Україні інституціональних та структурних реформ, які має бути активовано та направлено на посилення конкурентного потенціалу національного господарства. Виділено основні етапи інтеграції зовнішньоекономічних зв'язків України з країнами Європи. Доведено, що є високий потенціал євроінтеграції для економіки України. Однак в теперішніх умовах ускладнення руху товару та закриття кордонів з боку країн-партнерів такий напрям розвитку національного господарства розглядається як основний з певними складнощами, що уповільнить темп соціально-економічного зростання та відновлення втраченого.

Ключові слова: зовнішня торгівля, міжнародні транспортні перевезення, експорт, ембарго, торгівельна угода

ВСТУП

Впродовж останніх десяти років спостерігається зниження ефективності угод багатостороннього співробітництва в межах СОТ, в результаті чого зростає значення двосторонніх торгівельних угод. Країни ЄС та Велика Британія є одними з важливих географічних напрямів поглиблення двостороннього співробітництва з Україною, сприятливим чинником якого стала лібералізація торгівлі в результаті підписання Угоди про асоціацію України з ЄС та впровадження в дію поглибленої та всеосяжної угоди про вільну торгівлю.

Покращення умов торгівлі України з Європою, незважаючи на війну в Україні, забезпечило позитивну динаміку товарного обороту, проте товарна структура зазнала істотних змін. Нещодавно введено торговельне ембарго на товари агропромислового походження, а також перекритий кордон для транспортування продукції через Польщу та інші країни. У зв'язку з цим актуальним науковим завданням є визначення впливу ускладнення транспортних перевезень. А також формування тенденцій з подальшого розвитку зовнішньої торгівлі з країнами-партнерами.

Тенденціям зовнішньої торгівлі України в умовах ускладнення міжнародних транспортних перевезень присвячено дослідження таких вчених, як Р. Кісіль, Н.Г. Міценко, Б.І. Кабачі, А. Федоренко, Н.І. Дуляба, В.П. Далик та ін. Однак вони не повною мірою охоплюють усі аспекти цієї проблеми, де не вказали негативних аспектів та переусвідомлення раніше отриманих результатів.

МЕТА дослідження – визначення змін в шляхах збуту експортної продукції, а також розкриття тенденцій зовнішньоекономічної діяльності України в умовах ускладнення міжнародних транспортних перевезень.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метод системного аналізу застосовано для аналізу

структури зовнішньоекономічної діяльності та виділення окремих властивостей та зв'язків. Методи спостереження та опису застосовано для збору даних експорту, метод синтезу – задля виділення особливостей зовнішньої економіки України в умовах ускладнення міжнародних транспортних перевезень.

РЕЗУЛЬТАТИ

Україна є одним із найбільших експортерів зерна у світі. Оскільки основний логістичний шлях продукту, – Чорне море, через агресію перекрито, експерти та міжнародні організації вважають, що ця ситуація може загострити продовольчу кризу в десятках країн, особливо в Африці та Азії. Проблема стала не локальним логістичним викликом, а прецедентом для світового ринку. На жаль, нині немає альтернатив морським перевезенням. Українські колії ширші за європейські, тому перевезення залізницею видається проблематичним. Пункти на кордоні між Україною та ЄС називають вузькими, тому що швидкість і кількість зерна, яке можна провезти через них, занадто малі. Вони намагаються оригінально вирішувати завдання логістичної галузі. Деякі європейські країни, такі як Румунія, Польща та країни Балтії, погодилися надати власні порти для перевезення зерна морем [1].

Розвиток зовнішньої торгівлі не лише забезпечує зростання ВВП країни, дохідності та прибутковості вітчизняних товаровиробників, але й відображає ставлення світової спільноти до якості вітчизняної продукції, її місце в світовому обороті товарів та послуг, конкурентоспроможність як вітчизняних товаровиробників, так і економіки загалом. Зовнішня торгівля є джерелом валютного забезпечення національної економіки, одним з ключових напрямів розвитку економіки [3].

Жодна країна світу не може ефективно функціонувати та розвиватися ізольовано від інших країн та глобальних процесів у своєму регіоні. Успішно налагоджені зовнішньоекономічні відносини є одним з показ-

ників розвитку національної економіки. Сьогодні зовнішня торгівля України розвивається під впливом змін в економічній, політичній, військовій, культурній, гуманітарній, екологічній та багатьох інших сферах.

Нещодавно Польща та інші країни-партнери ввели ембарго на імпорту української продукції, а також відмовились пропускати транзитом вантажівки з України, що призвело до ще більшого ускладнення зовнішньої торгівлі України. Причиною такого рішення зі сторони країн-партнерів стали масові мітинги та страйки робочих, а також неконкурентна цінова політика українського виробництва. Виробництво українського товару – задешеве для них, тому їх національний бізнес почав страждати та рахувати збитки.

Для України таке рішення призвело до великого політичного та економічного спалаху, підприємства почали шукати нові шляхи збуту товарів, а політична спільнота майже розірвала дипломатичні угоди з країнами-партнерами. Для того щоб налагодити нові шляхи збуту, потрібен деякий час, побудування нових домовленостей, а також не треба забувати про те, що бізнес, який залежав від експорту продукції, зараз рахує великі збитки.

Виходом з цієї ситуації може бути налагодження взаємовигідної співпраці між цими країнами-партнерами, надання субсидій з боку ЄС для компенсації збитків фермерів та логістичних компаній, а також налагодження супроводу вантажів Міністерством інфраструктури України і митницею, які прямують транзитом, а також порожніх вантажівок.

Інтегруючись у систему світової торгівлі, зовнішня торгівля України повинна реагувати на детермінанти, пов'язані з процесами глобалізації, а також враховувати тенденції розвитку світової торгівлі:

- невинне збільшення обсягів товарообороту світової торгівлі під впливом прагнення країн брати в ній активну участь;

- ускладнення товарної структури світового товарообороту внаслідок виходу на ринок інноваційних та високотехнологічних товарів;

- зміну географічної структури товарообороту світової торгівлі у зв'язку з посиленням в ній ролі Китаю та нових індустріальних країн;

- посилення впливу транснаціональних корпорацій на розвиток світової торгівлі як напряму, так і опосередковано, – через інноваційно-інвестиційну діяльність;

- розвиток економічної інтеграції та транснаціоналізації у сфері світової торгівлі;

- зростання обсягів світової торгівлі послугами, зокрема під впливом процесів цифровізації господарського життя та поширення інформаційних технологій тощо [2, с. 14].

У нинішній ситуації побудова та оптимізація нових шляхів з мінімальними витратами та максимальною продуктивністю є актуальною проблемою. Підприємствам варто шукати альтернативи логістичному будівництву, оскільки недосконала логістична діяльність може призвести до того, що підприємства будуть змушені закриватися через відсутність можливостей для поповнення запасів матеріальних ресурсів. Тому зараз компанії впроваджують принцип максимальної економії фрахту. Систематизація перевезень вантажів або товарів

здійснюється відповідно до поточної ситуації у країні. Шляхи збуту прокладаються так, щоб охопити якомога більшу територію одночасно.

Серед європейських країн Польща була країною з найбільшим експортом та імпортом за перші сім місяців 2023 р. з 3,06 млрд дол. США та 3,81 млрд дол. США відповідно. За обсягом експорту Варшава займає перше місце з 2017 р., а з 2022 р. – і за обсягом імпорту (до того часу країна залишалася в трійці лідерів). Так, у 2022 р. Україна продала до Польщі товарів на 6,81 млрд дол., а купила – на 5,55 млрд дол. [4].

Негативну динаміку в експорті товарів подолати не вдається. Експорт впав на 14 % до 19,4 млрд дол. США. Фізичні обсяги експорту зросли на 4 % завдяки вирішенню деяких логістичних проблем, що виникли внаслідок російської агресії та постійного закриття кордонів країнами-партнерами.

Значне зростання негативного сальдо торгівлі товарами до понад 11 млрд дол. США відбулося, зокрема, через значний дефіцит у торгівлі машинами, устаткуванням і транспортом, паливно-енергетичними товарами, продукцією хімічної промисловості, текстилем, текстильними виробами, взуттям та іншими товарами.

Спираючись на статистику експорту та імпорту товарів до Польщі, можна стверджувати, що потрібні зміни у виробництві продукції на експорт. Європейський ринок не потребує товару з низькою доданою вартістю і відкидає його для захисту своїх виробників. Подальша інтеграція України до внутрішніх ринків ЄС та активація торговельно-економічного співробітництва повинна супроводжуватись диверсифікацією структури експорту, поглибленням внутрішньогалузевої торгівлі товарами з високим ступенем обробки, налагодженням нових ланцюгів доданої вартості у технологічних, наукоємних та інноваційних галузях.

ВИСНОВКИ

Отже, шляхом налагодження міжнародних економічних і торговельних зв'язків і каналів збуту зовнішня торгівля України може ефективно розвиватися та функціонувати. Взаємодія національних економік різних країн здійснюється шляхом встановлення дипломатичних відносин, укладання угод про співробітництво на основі взаємовигоди, створення міждержавних об'єднань.

Проаналізувавши всі чинники, можна стверджувати що налагодження економічних та політичних зв'язків з провідними країнами світу, підвищення рівня зовнішньої торгівлі можливо шляхом нарощування зусиль у найбільш перспективних секторах світової економіки. Тобто більшу увагу треба виробництво з більшою доданою вартістю. Зовнішньоекономічні та торговельні зв'язки сприяють зростанню національної економіки, прискоренню науково-технічного прогресу, підвищенню рівня життя населення.

Зовнішня торгівля України може розвиватись та ефективно функціонувати лише за умови налагоджених міжнародних економічно-торговельних відносин. Національні господарства країн взаємодіють між собою за допомогою встановлення дипломатичних стосунків, укладення договорів про співробітництво та створення міждержавних об'єднань.

Список використаних джерел

1. Кісіль Р. Як війна в Україні змінює світову логістику. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/24/688538/>
2. Міценко Н.Г., Кабаці Б.І., Федоренко А.О. Залежність економіки України від зовнішньої торгівлі: тенденції зміни індикаторів. *Економічні науки*. 2021. № 62. С. 12–21.
3. Дуляба Н.І., Далик В.П. Розвиток зовнішньої торгівлі України в умовах глобальної нестабільності. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.82>
4. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf

References

1. Kisil R. How the war in Ukraine is changing global logistics. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/24/688538/> [in Ukrainian].
2. Mitsenko N.H., Kabatsi B.I., Fedorenko A.O. Dependence of the economy of Ukraine on foreign trade: trends in changing indicators. *Economic sciences*. 2021. Vol. 62. pp. 12–21 [in Ukrainian].
3. Duliaba N.I., Dalyk V.P. Development of Ukraine's foreign trade in conditions of global instability. *Efficient economy*. 2020. Vol. 11. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.82> [in Ukrainian].
4. Association Agreement Implementation Report for 2022. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf [in Ukrainian].

Mykola ZAIETS

PhD in Economics, Associate Professor of department, Odesa National Economic University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0495-7400>

e-mail: mikolazaets@gmail.com

Kostiantyn MELNIK

lecturer, Odesa National Economic University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6946-8846>

e-mail: kostya.melnik.00@gmail.com

TRENDS IN UKRAINE'S FOREIGN TRADE IN THE CONTEXT OF COMPLICATED INTERNATIONAL TRANSPORTATION

Introduction. Over the past ten years, there has been a decline in the effectiveness of multilateral cooperation agreements within the WTO, resulting in the growing importance of bilateral trade agreements. The EU countries and the UK are among the most important geographical areas for deepening bilateral cooperation with Ukraine, which has been favourably influenced by trade liberalisation as a result of the signing of the Association Agreement between Ukraine and the European Union and the implementation of the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement. Improved terms of trade between Ukraine and Europe, despite the war in Ukraine, ensured positive dynamics of trade turnover, but the commodity structure has undergone significant changes. Recently, a trade embargo was imposed on agricultural products, and the border was closed for the transportation of products through Poland and other countries. In this regard, it is an urgent scientific task to determine the impact of the complication of transport. As well as identifying trends in the further development of foreign trade with partner countries.

The purpose of the paper is to identify the changes in export sales routes, as well as trends in Ukraine's foreign economic activity in the context of more complicated international transport.

Results. The importance for Ukraine's economy of expanding the scope of foreign economic relations with European countries based on international transport is determined. The author emphasises a number of economic prerequisites and advantages of foreign economic relations between Ukraine and European countries, which determine the trends in the development of foreign trade. The author identifies the important role of continuing institutional and structural reforms in our country, which should be intensified and aimed at strengthening the competitive potential of the national economy. The main stages of integration of foreign economic relations between Ukraine and European countries are highlighted. It is proved that there is a high potential of European integration for the Ukrainian economy. However, in the current conditions of complicated movement of goods and closure of borders by partner countries, this direction of development of the national economy is considered as the main one, with certain difficulties, which will slow down the pace of socio-economic growth and restore the lost.

Conclusion. By establishing international economic and trade relations and sales channels, Ukraine's foreign trade can develop and function effectively. National economies of different countries interact through the establishment of diplomatic relations, cooperation agreements, and the creation of intergovernmental associations. After analysing all the factors, it can be argued that establishing economic and political ties with the world's leading countries and increasing the level of foreign trade is possible by stepping up efforts in the most promising sectors of the global economy. Foreign economic and trade relations contribute to the growth of the national economy, acceleration of scientific and technological progress, and improvement of living standards.

Keywords: foreign trade, international transportation, export, embargo, trade agreement